

ДУБРОВІНА А. В.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАЦІЇ У СУЧАСНОМУ ФРАНКО- ТА УКРАЇНОМОВНОМУ ПРОСТОРИ

(на матеріалі SMS-повідомлень та Інтернет-чатів)

У статті розглянуто фундаментальні аспекти поняття комунікації, проаналізовано характеристики сучасної комунікації. Нами були розглянуті позиції науковців щодо проблеми комунікації. Простежено історію виникнення та розвитку Всесвітньої Мережі Інтернет та мобільного зв'язку на теренах України та у Франції, зроблено порівняльний аналіз їх використання та розвитку особливостей мови SMS-повідомлень в українській та у французькій мовах.

Ключові слова: комунікація, мова SMS-повідомлень, фонетизація, ініціалізм, фіналь.

В статье рассмотрены фундаментальные аспекты понятия коммуникации, проанализированы характеристики современной коммуникации. Нами были рассмотрены позиции научных деятелей относительно проблемы коммуникации. Прослежена история возникновения и развития Всемирной Сети Интернет и мобильной связи на территории Украины и Франции, сделан сравнительный анализ их использования и развития. Кроме того, выделены особенности языка SMS-сообщений в украинском и во французском языках.

Ключевые слова: коммуникация, язык SMS-сообщений, фонетизация, инициализм, финаль.

The fundamental aspects of communication concept are considered in the article, descriptions of modern communication are analyzed. We studied the positions of scientists in communication problem context. We observed the World Network evolution and mobile phone communication origin and development in the territory of Ukraine and France. The comparative analysis of their usage and development is done. Besides, we singled out the features of SMS language in the Ukrainian and the French languages.

Key words: communication, SMS language, phonetization, initialism, final.

Мета даного дослідження – визначити ступінь впливу повідомлень SMS та Інтернету на розвиток комунікативних стратегій українців та французів, порівняти ступінь використання даного виду комунікації та з'ясувати причини. Важливо визначити ступінь інтеграції змін у французьку та українську мови.

Актуальність. *обраної* теми дослідження зумовлена постійним розвитком засобів комунікації та тенденцією до їх удосконалення, а також зацікавлення ними з боку громадськості. Розвиток інформаційних технологій призвів до популяризації таких явищ, як обмін швидкими повідомленнями за допомогою послуги SMS (від англ. Short Message Services) та Інтернет-чатів. Сучасний високотехнологічний засіб спілкування – коротке повідомлення SMS, що відсилається за допомогою

мобільного телефону, цікавить фахівців з орфографії та стилістики, психолінгвістики та культурології в усьому світі. Отже, актуальність дослідження зумовлена важливістю розвитку та функціонування мови і аналіз сучасних тенденцій у розвитку новітніх цифрових технологій.

Об'єктом дослідження є SMS-повідомлення та Інтернет-чати.

Комунікація – це складний процес передачі інформації за допомогою різних знакових систем, метою якого є доставка повідомлення, його розкодування та, як результат цього – порозуміння співрозмовників.

Вчений Джон Дарем Пітерс підкреслює, що “комунікація” – це “погано сформована й неподільна концептуальна зародкова для протоплазма” [1:17]. Він стверджує, що для того, щоб комунікація відбулася, необхідно лише, щоб обидві сторони знали, що повідомлення дійшло [1:18]. Один із головних смислів поняття “комунікація” передбачає наділення, що відрізняється від будь-якого поняття діалогу. Тому комунікація може позначати “участь”, як у слові “*communicant*” (“той, що причастився”), що означає особу, яка стала частиною священної спільноти, взяла в ній участь. Тут “комунікація” передбачає належність до соціального організму через певну дію, яка не потребує ні відповіді, ні усвідомлення. Акт комунікації (*communicate*) – це акт отримання, а не надсилання. Точніше, *communicate* означає “надсилання через отримання”. Вчений вживає термін “розсіювання” для підкреслення мінливого характеру комунікації. Для нього комунікація втрачає будь-які матеріальні характеристики і набуває сексуальності, потойбічності та телепатичного забарвлення. Вчений схиляється до визначення Ч. Кулі: “під комунікацією тут розуміється механізм, за допомогою якого існують і розвиваються взаємини між людьми – всі символи свідомості разом із засобами їхньої передачі у просторі й збереження у часі” [1:18]. Символами для дослідника є ієрогліфи, монети, марки, преса, фотографія, кіно, звукозапис, радіо, семантико-семіотичний та філософсько-культурологічний аспекти комунікації телебачення, комп’ютер, Інтернет та будь-який інший засіб передачі знаків. Поруч із цим Дж. Пітерс використовує й інше значення комунікації, для її одиничного позначення: у розумінні проекту узгодження “Я” з “Іншим” [1:19]. Однак, він стверджує, що мрія про ідеальну комунікацію – це мрія про “абсолютне спілкування розумів”, тобто телепатію [1:25]. Для Сократа ідеальна комунікація – це взаємне переплетення душ [4:51].

Послуга коротких текстових повідомлень (SMS) та повідомлень Мережі з'явилася на початку 90-х, як у Франції, так і в Україні. Ці два нові способи комунікації включають у себе майже всі досі відомі: відео, аудіо, письмове (друковане) та усне мовлення, відео-розмову, телеграфний стиль тощо.

Обидва способи комунікації досить широко використовуються українцями і французами. Причиною цього є зручність та порівняна доступність послуг. Обмеження у 160 символів дало початок процесу утворення мови SMS. Це доводить той факт, що поява нових засобів комунікації (комп'ютер, мобільний телефон) впливає на життя суспільства, в даному випадку на мову. Можливо, причина появи мови SMS полягає у непридатності традиційної письмової мови передати в повному обсязі емоційне забарвлення повідомлення? Основною характеристикою мови SMS-повідомлень, є те, що повідомлення не втрачає емоційного забарвлення.

Поява стільникового зв'язку та Інтернету відродила письмовий вид комунікації серед французів та українців. Письмова (друкована) переписка є найпопулярнішим видом спілкування у Франції. Про Україну цього сказати не можна. Адже за умов низького економічного розвитку не всі регіони нашої країни мають навіть змогу долучитися до даного способу обміну інформацією. І лише великі міста є осередками Інтернет-комунікації.

Як відомо, зміна рис комунікації (поява нових її засобів) не проходить безслідно для жодної з сфер життя. Мовлення є головним способом комунікації, а мова – основою. Головним наслідком, для української та французької мов стало народження так званої мови SMS-повідомлень, або “української албанської” мови, як її називає письменник Роман Горбик в своїй статті “Комунікативна стратегія похибки у мовній практиці мережевих спільнот” [2].

Метод спілкування через SMS підсилює відчуття приналежності індивіда до певної соціальної групи. Адже будь-яке повідомлення несе в собі закодовану інформацію і є зрозумілим лише для адресата. Це пояснює те, що мова SMS найширше використовується серед підлітків. Цей код не дозволяє батькам повністю зрозуміти інформацію. Адже, досить важко зрозуміти повідомлення: “*L vil apsoop*” (*elle vient après souper*). Отже, мова SMS – це письмовий соціолект, який змінює не тільки орфографічні, а й граматичні характеристики мови з метою зробити слова

коротшими та не перевищити кількість символів, які вміщуються у повідомлення SMS. Відтак, це обмін миттєвими повідомленнями в Інтернеті та в мережах стільникового зв'язку, що робить можливим обмін даними будь-якого змісту (текстові документи, аудіо-відео файли, архіви, програми) на Інтернет-форумах. Можна сміливо стверджувати, що Інтернет та мобільний зв'язок включають в себе всі засоби комунікації (фото, відео, друкований текст, усна розмова, відео-розмова та ін.) і є універсальними для спілкування. Крім того, якісні характеристики коротких повідомлень набувають рис телеграфного стилю завдяки скороченням (*bb : bébé, bcp : beaucoup, a2m1 : à demain*).

Розглянемо проблему мови SMS у Франції. Член Французької академії, філолог Жаклін де Роммілі переконана, що, через спрощення у мові SMS, французи стали нехтувати граматичними нормами при використанні інших форм комунікації [3]. Відомий лінгвіст А. Дежон переконаний, що SMS-сленг та вуличний жаргон мають спільне коріння. Це не просто символи з інтервалами, це зріз письмової культури, де чітко діє правило: “як чую, так і пишу” [4:3]. Мова коротких текстових повідомлень має багато спільного з Інтернет-сленгом, адже саме в чатах всесвітньої мережі народився цей специфічний “скоропис” та недбала манера скорочень. Однак професор В. Г. Гак вважає, що мова скорочень з'явилася завдяки формі скорочення в телеграмі [5:51].

Цікаво, що більшість скорочень в SMS є вимушеними, а не свідомими. Гра зі словами та складами перетворюється на словотвір без правил та законів. Кожен пише так, як він звик. Але, навіть в цьому є певні закономірності. Наприклад, усі розділові знаки: тире, двокрапка, дужки та інші стали графічним матеріалом для смайлів (від англ. “smile” – посмішка – комбінації графічних знаків, що нагадують вираз обличчя, які треба читати, нахиливши голову вліво); голосні та приголосні, що не вимовляються, втратили позицію на письмі; а деякі букви склади і навіть слова замінені на цифри [3:35–38].

Мова SMS досягла найбільшої популярності саме у Інтернеті, оскільки більшість молодих людей спілкуються регулярно у MSN (від англ. Microsoft Messenger – комп'ютерна програма, що створена спеціально для обміну миттєвими повідомленнями). У електронних повідомленнях залишених на форумах на кожні 10, а подекуди і 5 слів припадає по помилці. Більше ніж третина помилок з'являється через те, що французька мова багата на омофони (*pin [pɛ:] та rain [pɛ:]*) [10:357;

339]). Базові граматичні правила, як наприклад узгодження в роді та числі або відмінювання ігноруються. Існує відповідність між звуковим та графічним аспектами тексту у коротких повідомленнях. Згідно з твердженням Катагощіної Н. А., фонетичний принцип написання слів не є характерним для французької мови через те, що не все те, що пишеться промовляється (“s” у множині, наприклад). А коротке повідомлення навпаки, часто пишеться відповідно до того, як звучать слова [6:82].

Не можна не погодитися з тим, що новітні технології сприяють відродженню письмової комунікації у Франції. Наперекір всім очікуванням, електронні повідомлення та SMS оживили таку форму комунікації, як переписку. Кожного дня у Франції три мільйони повідомлень передаються через всесвітню мережу Інтернет і 5 мільйонів за допомогою SMS-повідомлень. Користувачі мережі Інтернет вражені появою незрозумілої аббревіації. Майбутнє французької мови під загрозою, тому, що цей “новотвір” може її витіснити. Однак “їдеться зовсім не про “нео-французьку мову”, – відмічає Ж. Аніс – “а йдеться про ряд процесів, що не можуть вживатися систематично, оскільки у протилежному випадку орієнтири читання та написання слів були б повністю загубленими” [7:155]. Незважаючи на обмеження формату короткого повідомлення, скорочення слів має на меті не лише зекономити місце. Вони “вдихають”, згідно з думкою Ж. Аніса, “життя, емоції та почуття” у процес спілкування в мережі, яке саме по собі не вміщує жодних ознак характеру особистості: тональності голосу, оригінальності почерку, запахів, мруження очей або посмішки, яка робить трохи зрозумілішим сухе висловлювання [7:234]. Цим можна пояснити і вживання експресивних форм (“*oua*”, замість звичного написання “*oui*”), подвоєння букв (“*ahh*”), або поширення смайлів.

Якщо одні лінгвісти вбачають в мові SMS загрозу для мови в формі висловлювання, яка з'явилася через великий процент неосвіченого населення, то інші бачать в цьому способі комунікації ще один вид письма, що став зараз дуже популярним, як були популярними листи на папері.

Вчений Кочерган М. П. вважає, що мова сама по собі не потрібна, якщо вона не сприяє створенню комунікації. Це її найперша функція [8:15]. А мова SMS, якщо вона використовується з чітко встановленою метою – досягти, якомога швидшого обміну інформацією – це лише

письмова форма мови, яка дуже близька за своїми характеристиками до усної [9:42].

Український дослідник проблеми Роман Горбик ставить запитання: “Чи існують аналогічні явища в українській мові?”. Так, звичайно існують, проте в меншій кількості. Дослідник стверджує: “Враховуючи поширення латиниці у практиці україномовного SMS-спілкування, зовсім не дивує запозичення з англійської мережевої мови практики заміни літер або й слів цифрами, вироблення специфічної української латиниці за принципом “один звук – одна літера”: “ka4ka”, “spywemos”, “idew”, “чlво” тощо”. І навіть більше: “... дехто практикує змішування української та англійської мов: *tu v univeri now watch perwuj film Filini*, тощо” [2].

Незаперечним є той факт, що українська “мережева говірка” розвивається стримано. Причиною цього є порівняно невелика кількість українськомовних користувачів мережі: “кількість україномовних авторів коливається в межах кількох сотень, хоча повсякчас зростає” [2]. Крім того, “українська албанська” (так автор називає мову SMS-повідомлень) обмежена фонетичним правописом. Якщо особливості мови SMS-повідомлень у французькому варіанті ґрунтуються на заміщенні морфологічного та історичного принципів правопису фонетичним, то українська, яка й без того характерна переважанням фонетичного принципу, будує свою стратегію похибки на залученні лексичних шарів просторіччя та діалектів. Тобто, маємо справу з відштовхуванням передусім від лексики, а не від фонетики, в чому докорінна відмінність французької та української мови SMS-повідомлень [1]. Українська мова SMS-повідомлень, можливо, є характерною лише для деяких індивідів та окремих груп, не набуваючи при цьому рис масової комунікативної стратегії. Дійсно, можна назвати лише декілька сталих рис, що використовуються майже всіма користувачами послуги коротких повідомлень та мережі Інтернет (використання цифри “4” замість букви “ч”). Роман Горбик прогнозує її більш або менш інтенсивний розвиток у найближчому майбутньому. Її можна не сприймати і, звичайно ж, можна не послуговуватися нею, однак не варто заперечувати: це явище, яке потребує уважного вивчення, а не засудження [2].

Якщо проаналізувати знайдені приклади SMS-повідомлень, то можна зробити висновок, що українці зовсім не звикли до змін слів. Якщо

і використовуються скорочення, то дуже рідко і англійською мовою (*ASAP*, або *SOS*), а вони, як відомо, використовуються в усіх мовах світу.

Французи ж використовують багато “своїх” власних скорочень. Коли ми звертаємося до вивчення та дослідження будь-якого французького форуму, то відразу помічаємо графічні зміни в словах. Слід наголосити на “помітності” скорочень та інших процесів в створенні швидких повідомлень, адже наявність їх та кількість змушує багатьох дослідників стверджувати, що мова “SMS-повідомлень” таки існує.

Немає потреби шукати причини швидкої інтеграції особливостей мови SMS-повідомлень у історії Франції чи України. На нашу думку, коріння проблеми знаходяться у самій мові. Французи ніби були готовими до використання скорочень, як і англійці. Справа в тому, що у французькій мові, як і у англійській, на відміну від української мови, є велика кількість “маленьких” слів, які можна легко опускати. Також, важливим є той факт, що звучання літер французького алфавіту (фонетичний варіант літер) несе в собі більше схожих рис з багатьма флексіями французької мови, ніж кирилиця (*nrv - énérvé*). Крім того, особливістю французької мови є те, що досить часто фіналь у слові не вимовляється, а отже і не зазначається на письмі мови SMS. Порівняймо українське “Я тебе кохаю” та французьке “*Je t'aime*”. За принципом скорочення за звучанням літер отримаємо “Я ТБ кохаю” та “J tm”. У випадку з українським варіантом, бачимо, що скоротити можна лише слово “тебе”, однак і воно втрачає лексичне значення, оскільки його можна сплутати з ініціалізмом від слова “телебачення”.

Окрім наведених вище, слід виокремити такі причини більшої різноманітності та популярності мови SMS-повідомлень саме у французькій мові: Франція більше підпадає під вплив Англії та Америки, через своє географічне розташування, що спричиняє появу процесів подібних до тих, що відбуваються в англійській мові; французькій мові “не вистачає” фонетичного принципу у написанні слів, що компенсується повною фонетизацією мови SMS-повідомлень.

Отже, не зважаючи на те, що послуга SMS та Інтернету почала розвиватися приблизно одночасно в обох країнах, ступінь популярності мови SMS-повідомлень, або Інтернет-сленгу є досить низьким в Україні та достатньо високим у Франції. Серед причин треба зазначити невеликий сегмент україномовних користувачі послугою, ступінь впливу англійської мови, наявність флективності, фонетичні особливості

французької та української мов. Важливим є той факт, що одним з основних принципів української орфографії є фонетичний принцип, який майже не вживається у французькій мові. Це пояснює відсутність помітних змін в українських коротких повідомленнях у порівнянні з французьким варіантом мови SMS. Однак, за існування нормативної французької мови не слід перейматися. Адже телефон не знищив правильної вимови французьких слів, отже і новітні засоби комунікації не загрожують нормативній орфографії французької мови.

Загалом, комунікація, нарешті, майже досягла тих ідеальних характеристик, до яких прагнуло людство протягом всього свого існування: миттєвість, незалежність від місця знаходження співрозмовників та досить прості умови для створення повідомлення. Однак, згідно з думкою Дж. Д. Пітерс навіть цей вид комунікації не є ідеальним.

Перспективи дослідження. Дане дослідження дає можливість висвітлити актуальні проблеми щодо використання мови SMS-повідомлень, яка характерна для сучасних Франції та України. Це є досить важливим для дослідження функціонування комунікації та сучасних тенденцій у розвитку нової лексики та орфографії французької та української мов і дозволить у майбутньому провести порівняльний аналіз та встановити причини поширення, або ігнорування мови SMS-повідомлень в обох країнах.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Пітерс Дж. Д.* Слова на вітрі. Історія ідеї комунікації / Джон Дарем Пітерс. – К. : КМ Академія, 2004. – 302 с.
2. *Горбик Р.* Комунікативна стратегія похибки у мовній практиці мережевих спільнот [Електронний ресурс] / Роман Горбик // Стил і текст. Електронна бібліотека Інституту журналістики – 2007. – Вип. 8. – Режим доступу до бібліотеки : <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2145>.
3. *Questions de langue* [Електронний ресурс] : офіційний сайт Французької Академії “Académie Française”. – Режим доступу до сайту : <http://www.academie-francaise.fr/langue/questions.html>.
4. *Dejond A.* La cyber@ngue française / Aurélie Dejon, Jacques Mercier. – P. : La renaissance du livre, 2002. – 135 p.
5. *Gak V. G.* L'orthographe du français. Essai de description théorique et pratique / Vladimir Grigorievich Gak. – P. : 1976. – 318 p.
6. *Катагощина Н. А.* О современном французском произношении / Нина Алексеевна Катагощина. – М. : Высшая школа, 1974. – 112 с.
7. *Anis J.* Texte et ordinateur. L'écriture réinventée? / Jacques Anis. – Bruxelles : De Boeck, 1998. – 290 p.
8. *Кочерган М. П.* Загальне мовознавство / Михайло Петрович Кочерган. – К. : Академія, 1999. – 288 с.
9. *Anis J.* Ecriture, informatique, pédagogies / Jacques Anis, Nicol Marty. – P. : Collection Micro-savoirs, 1991. – 156 p.

ДОВІДНИКИ

10. *Новий* французько-український та українсько-французький словник / уклад. Л. М. Аврааменко. – Харків : “Світовид”, 2002. – 896 с.